

VRTOVI PONEKAD

Vrtovi ponekad dozvoljavaju šetnju kakvu volim. Ako se dugo može hodati duž jedne prave aleje, naročito sada kad je još sve tako čisto. Makar u dan bez svetlosti. Vrtovi bez mnogo lišća, a to koje postoji je otvrdnulo i potamnelo. Kada je sve još tako čisto, samo sa ponekim uzamernim plodom — crvene narandže na niskim stablima pored kojih prolazim na ravnomernim rastojanjima. Bez mnogo lišća, a ono koje je ostalo skoro je nepokretno i sa ponekim retkim i nerazvijenim cvetom — decembarske ruže. Ako se može dugo hodati duž jedne prave aleje pored decembarskih ruža. Ne znam da li one vengu, ali u tome kao živo i nema ničeg čulnog. Možda imaju neki čisti, malo opori miris.

Volim ako se može hodati duž jedne prave aleje kada je sve još čisto, skoro bez lišća, samo sa ponekim savršenim plodom. Crvene narandže, ili sa nerazvijenim i retkim cvetom. Decembarske ruže. Ako se može hodati samo duž jednog zida bršljana koji miriše na vlagu. Skoro na trulje. Naročito volim onaj bršljan čiji je list po sredini beo. Ako se može hodati samo duž jedne aleje i ako sve to može dovoljno dugo da traje. Sa narandžinim plodovima na niskim stablima koja su raspoređena na jednakim rastojanjima, sa decembarskim ružama na kojima se ponegde, nisko, pojavljuju retki cvet.

Takvi su vrtovi ponekad iz starih manastira. Tako prostrani da se dugo može hodati samo duž jedne aleje. Ili samo duž jedne pergolade koja još nije duga nakrilijeni hodnik od lišća i senki. Nema još ni svetlosti ni lišća i sve je još čisto. Ili duž jednog zida obraslog bršljanom. Otvrdnulo list, skoro mrtav, sa svojim mirisom na vlagu. Ako sve to može dovoljno dugo da traje. Kiša za koju ne mogu znati da li ipak pada ili je to samo miris na vlagu. To nije tmurno. Takvi zidovi prekriveni bršljanom, takvi vrtovi iz starih manastira. Na zidu manastira okrenutom vrtu naslikan je zidjak.

Ono što se ponavlja dovoljno dugo, na isti način daje iluziju da će to ponavljanje trajati uvek. Toga i nisam svesna kod slušam muziku i čekam neku malu temu koja se već toliko puta pojavljivala, ponavljala. Monotonija je ponekad prijatna jer daje osećanje sklada, a nekada ne samo to, nego još i veoma potrebna, jer pruža tu malu varku o trajanju.

SAMO TOG POPODNEVA

Kada li sam počela da shvatam koliko je to čisto bio trenutak. I samome tebi nedostupan. Sve se zaustavilo još na toj fotografiji. To je trenutak dovoljan sam sebi. Osmehuješ se ali to je bilo pre toliko vremena.

U stvari sasvim tačno — pet sati i pet minuta. Znam taj sat, taj minut na tvojoj fotografiji, jer je iza tebe kula sa satom i na velikom crnom okruglim brojaniku zaustavljene su dve cifrate starinske kazaljke svaka kraj svoga rimskog broja. Dok jednostavno tog popodneva sediš među praznim stolovima i stolicama na još osunčanoj platformi visoko iznad grada, na jednoj širokoj terasi.

Mogu uzeti tvoju fotografiju, znati za taj trenutak nekog tvog jesenjeg popodneva. Jer vidi se i da je već bila jesen po nepoznatim senkama koje su ti se oduzile u susret i koje znače još nečije prisustvo dok sediš među praznim stolovima i stolicama, samo naizgled sam, na toj popodnevnoj terasi. I mogu znati da je to jesenje popodne kada je prijatna poslednja topla svetlost. Da je baš takva svetlost bila na tvome licu, bila ti pred očima, prijatno te zaslepljujući kasnim blistanjem. I po tvome osmehu takođe bih mogla znati da je to svetlost kojom počinje lepa jesen. I po tom drvetu koje je na fotografiji odmah iza tvoga ramena, iako je, u stvari, negde sasvim nisko ispod ove platforme, sasvim daleko, možda čak na drugoj strani reke koja je takođe iza tebe, mirna i osvetljena, kao što može da bude samo pred jesen. U stvari to drvo kao i da postoji samo da bi dalo smisao tome času tog popodneva. Ko bi me mogao ubediti da ono postoji i sada kao znak blagog sklada u svojoj nedorečenoj igri sa daljinom i da krije u sebi možda još neku odgonetku, na koju još treba da čekam.

Ali ti, u stvari, onda i nisi mogao da primetiš to drvo. Bilo je iza tvog leđa. Nad rečnim obalama koje su već strujale u daljinu. Mogao si da primetiš malo šta od ovoga što ja sada gledam na toj tvojoj slučajnoj fotografiji, na koju si već odavno zaboravio, dok tragan za tim jednim jedinim časom tvoga popodneva. U sat i minut zabeleženo, a zato ništa manje nepoznatim, ništa manje i za tebe i za mene nedostupnim.

I ta reka, kao da je tekla samo toga popodneva, posle toliko daljine dolazi tvoj osmeh, posle tolikog vremena. Jer onda je ona mogla da bude samo znak tvoje blage odsutnosti. Kao da je to zaista reka zaustavljena u svom toku, tek dugi trag sja. Kao da je zaista postojala samo tog popodneva i nikad više. Kao dugi trag sja tamo gde je trebalo zaustaviti pamćenje da bi reka i dalje

mogla da teče, samo nepoznata. Ti se osmehuješ ponad praznine koja će doći.

Poznajem tvoj osmeh, ali ne i senku koja ti je pala u susret kao znak još nečijeg prisustva. Volela bih da je taj tvoj trenutak bio samo ono što bih i ja mogla da znam po fotografiji koju gledam. To je bilo pre toliko vremena da mi se čini kako tvom osmehu odgovara samo jedan oštar bol u meni. I to je, konačno, još jedini način da dosegnem do tebe. Taj bol je zaista još jedino što ti tebi mogu da znam.

Sve je, u stvari, zaustavljeno već tada. Ta geometrija praznih stolova i stolica kao da su kakve apstraktne plohe u belom blještanju, dijagonalno postavljene u svojoj perspektivi koja se završava usred velike okrugle crne ploče koja je, u stvari, brojčani veliki sat. Sve je to tačno geometrijski rešeno i živi u svojoj geometriji. Osmehuješ se ponad praznine koja će doći.

PROLEĆE JE

Sada sam jednostavno u vrtu. Ali to nije ni izdaleka sve. Jer istovremeno postoji svetlost koja se pretvara u toplinu

na mome licu i istovremeno vazduh ima svoja strujanja, pa listovi, koji su izdelfeni u pero i sasvim tanki, lako zaleble prema meni a onda na neku drugu stranu. Dok sva ostala stabla imaju sasvim nepomične senke jer listovi im nisu tako laki, tako osjetljivi na svaki dah kao ovi koje gledam kako plešu, dodirujući vazduh sasvim ovlashno. I istovremeno u susjednom vrtu peva jedna luda devojčica i ona nije sasvim lišena smisla za pesmu ali je ta njena mala arika tako monotonna da na kraju više nisam svesna da je uopšte i slušam.

Proleće je i drveće koje je imalo lišće preko cele zime sada je nekako orno i umorno. Ima čak i drveće kome lišće opada kao u jesen. Neko žbunje i drveće ima već dve vrste lišća — ono što je ostalo preko cele zime pa je sada kožasto, zadržalo i tamno, a iz tog zadržanog lišća, kao iz kakve zaštite, kao neka plima navire mlado sjajno lišće, kao pod kakvim lepšijim lakom. I najzad ima lišće ogromnog kao velike zelene šake: ono je tu i vetar zanositi te ogromne listove koji su se uspuzali po granama kao neka najezda, i već su se sasvim prilagodili tu gde jesu, iako niko ne bi mogao da kaže leđa su u stvari uspeli da se toliko rašire svuda po stablu. Jer još pš neki dan grane su bile gole.

Sa cvetom je to još neprirodnije. Male biljke sa jedva kojim listićem što nagle da procvetaju tako nerazumno velikim cvetovima u jakim bojama — to je divno bunilo za biljku koja je toliko neugledna da je, kada ocveta, niko neće ni primećivati.

Kod ruža je drugačije, ja u proleće i ne primećujem bliko kako one cvetaju već mnogo više kako one vengu. Na zidovima od ruža puzavica to počinje tako što se svaka latica suši po ivicama i ako jebila ružičasta postaje skoro žuta, a sa naljaka dobija tamnožubičastu senku u kojoj se sve gubi. Međutim, to još uvek liči na cvet jer laticе se drže zajedno dogod ih biljka i najmanje hrani vlagom, a onda se prepustaju i opadaju kao kada zatvorimo oči. Osim toga, očiti kapi su isto tako osjetljivi i isto tako se menjaju prema ljubičastim senkama, presahajuju isto tako brzo.

U vrtu mogu primetiti kako to postaje varavo — ta svetlost. Jer ima jedno mlado stablo sa sasvim sitnim listićima koje je celo u punoj svetlosti ali kao da su neki listići još mnogo više osvetljeni od drugih. Svaka graničica kao da svetli naročito prema svome vrhu i kao da ta svetlost dolazi od samog stabla. Skoro icalno malo drvo. U punoj svetlosti u vrtu kao da svetli iz onih svojih mladih izdanaka koji više nisu pupoljak ali još ni list, i koji čak nisu postali ni zeleni. To drveće je preda mnom onakvo kakvo će za mene ostati uvek. Sa svojim vrhovima u rastopinjenoj blistavosti svetlosti. Malo, skoro icalno stablo koje će još dugo da me osvetljava. Toliko puta sam ga gledala u vrtu i ne znajući da će mi se jednog trenutka otkriti.

Svetlost je, u stvari, izmenila sve. Otkako je sunce došlo u vrt prestala sam da primećujem žute limunove plodove koje sam gledala cele zime obojene intenzivno žutom bojom na svom platu zimskog neba. Ali sada su limunovi izbledeli jer ima cveta koje je mnogo žuće, ima cveta žutog kao mimoza i ima i samih mimoza na sve strane. (Francis Ponž ih upoređuje sa malim pilicima, jer je baš tako toplu žut, tako pahuljast i mek taj cvet kad ga uzmem u ruku.) Trebalo bi, u stvari, putovati nekud jer se u pejažu odasvud žute čitave šume mimoza, naročito uz obalu i kao žuti slapovi između stena silaze k moru. Ali zbog sunca koje je tu, žute boje ima svuda, ona se pojavljuje i u lišću, i svuda pred očima, i tamo gde nema mimoza ni drugog žutog cveta, ni sada izbledelih, zimskih limunova.

Sada su u sobi zidovi kao obloženi mramkom jer se kroz veliki otvoreni prozor vidi u vrt i vidi se samo lišće koje teče i plamsa kao zelena vatra. Sve pred očima je u tom stalnom sjeđinjavanju lišća sa sunčevim sjajem koji posebno obilva ivoce svakog lista blistavim oreolama. I čas nam sine pred očima žarka zelena

vrtovi ponekad

10-75040518

jasna melvinger

boja lišća kao kakva plima zelene svetlosti, čas se sunčev bljesak probije kroz lišće i razlije se u okviru otvorenog prozora, a onda opet zablješte i zelenilo lišća iz vrta i sunčev sjaj sjeđinjani.

Ili, trebalo bi videti boju koju u ove dane mogu imati bulke u polju. Tako otvoreno crveno sličao je bulke samo Monet. Ali, ipak, ko bi mogao da postigne tu boju koja je toliko živa da se čas pali i treperi pred očima kao prava vatra, a čas se gasi prema blagom, toplom koji krvi. I zaista, čini mi se da se iza svake te žive crvene laticе kao iza blage kaplje krvi presijava po jedno malo prolećnje sunce.

A blistanje mora je tako da se svuda po površini, dokle god mogu videti od samoga bljeska, sručuje intenzivni svetleći pljusak. Upravo isto tako učestano i isto tako žestoko kao pravi pljusak svetleće kapi igraju po površini i to još blješće iz sve snage.

Svetlost zaista sada svuda vlada najlepše. I u krošnjama gde joj je svetla ovo lagano i prozračno lišće koje tek što se pomolilo i koje i samo blista, i na tu pod drvetom gde joj još ne smetaju ove takođe lagane senke koje jedva da i dočuju tle.

VU DA KHOI

Nekada mislim da zaboravlja na moje prisustvo. Ali iako se osmehuje gledajući nekud mimo mene, kao da je potpuno sam ili kao da se osmehuje nekom drugom, taj osmeh je ipak uvek upućen meni i to je svesno, baš treba da me i pridobije ta mala igra, mala prevara. Takođe volim kad Khoi laže. On kažna primer „da“ spokojno, govoro kao da uživa u tome svome „da“ i kada je nesumnjivo da je uhvaćen u laži, on ne odustaje od nje, nego se samo osmehuje, sve bezazlenije i sve više oteže krajnji vokal reči: „Da-a-a-a, da-a-a-a...“

Kada govori jezikom koji oboje razumemo, iza svega što ima da kaže ja slušam, iako silvene sa francuskima, vokale njegovog jezika. Čas grleno blage, čas visoke i ptiči klinktave i iza svega što on govori, ja najviše želim da razumem upravo taj nepoznat mi jezik i iza reči koje jasno dopiru do mene želim da razumem baš nešto iz njihovog prizvuka.

U dugim šetnjama prolazimo ulicom pored izloga antikvara punih istočnjačkih figura od slonove kosti, ametista, korala, žada. Khoi priča o žadu. Iako je to veoma retko, žad, kada ga pronađu može da bude belo, možda bledo plavičasto. Ako ga neko dugo nosi polako menja boju i sve više postaje zelen što je i najčešća njegova boja. Ali žad isto tako iz zelene prelazi u crvenu boju. Samo ga treba dugo nositi. Jer, iako je takođe veoma retko, baš kao glavčasta i bela, i crvena boja je takođe boja žada. To se, uostalom, može znati i po tankim vjenama u kamenju koje su uvek crvenkaste, čak i kada je žad, kao najčešće, zelen.

Gotovo mislim da ću biti bliže onom

pravom ako i ne budem slušala njegove reči nego glasove koji do mene dolaze, prelivajući se iz blagih i dubokih kao pevavih polutonova od nekih visokih čudnih nazala. Čini mi se da mi izmiče oco smisao i najsvakodnevniji reči jer mi izmiče tajna svega onoga što je silven sa glasovima njegovog jezika. Izmiče sve ono bitno i najvažnije od čega bih želela doći, čega ni on sam nije svestan. U prizvucima njegovih reči možda se šumno povlači talas istočnog mora u kome se Khoi kupao celog detinjstva, ne znajući za razlike u godišnjim dobima, poznajući samo leto. Možda to odjekuje molitva koju je sa tima molio u budističkim školama dok ga ipak roditelji nisu vratili sebi jer je bio odvise mali i nežan za presturog školu. Ili jednostavno cvrku neke ptice koju nikad nisam videla. Ili je tu i objašnjenje njegovih pokreta čiji mirni sklad se bojim da poretim dok sam s njim. Na kraju, najvažniji smisao reči počinje da mi izmiče i mami me samo smisao koji Kholevim rečima daje njegov glas.

Bojim se da poretim mirni sklad dok sam s njim. — Možda zbog malih stanki, zatišja u govoru koja se javljaju gotovo pritenjeno da obaviju njegovu rečenicu kao malom tajnom ili zato što je ono što govori utišano osmehom kakav često imaju ljudi koji vole da čute. Ili kao da činim nešto zabranjeno dok sam s njim. Kao da me vodi skoro ritualom svojih pokreta pa se osećam čisto i mirno. Zapravo tako se osećam već i kada mislim na njega. Jednom me je gospođa Mesley zatekla u tome i nešto mi rekla. Otpričite: vi kao da se spremate za ples, takve pokrete pravite dok se češćate. A ja sam zaista jedva i znala da se češćam. Ili mi je rekla: vi kao da sanjate.

Zapravo, kasnije sam pomno razgledala istočnjačke male umetnine.

Na obradenoj kamenu se i može najbolje videti kako se pružaju vene u žadu. Plesni pokreti skupina izvaju se iako ih vodi fina harmonija koja je već tada u kamenu. Kako je već određeno skladom kojim su izvijene tanke žilice u žadu. To je poseban ples, poseban ritual. Kao da je moguće saslušati čak i muziku po kojoj se sve to odvija i prema kojoj svaki pokret zelenih plesačica izvajanih u žadu i nalazi svoj vlastiti sklad. Najviše volim duboke zelene boje, iako malo pati niranve pepelom, kod tih istočnjačkih figura.

Sasvim drugačiji su obrađeni korali. Tu se plesne skupine granaju iz stabla korala, leljajuju se pružajući se onako kako je sam korali bio razgranat, kako su talasi i struje u moru tržali od korala. Ili se pružaju. Ples blede crvenih koralačkih plesačica nema skladnosti sam po sebi. Tek teži i čezne za skladom. Milina pokreta ovih plesačica prilagodava se i ulaguje se talasima. One se zanosе i podležu muzici koju nije u njima saradna nego struji mimo njih. One i tako izvajane nisu zaboravile blago ledbenje koralačkih grana u moru.

PARKOVI

Parkovi dok još nije počelo proleće, sivi siroto izbledelo u svojoj beličastoj magli. Sada su sasvim onakvi kakvi se mogu videti na gravurama. Dok još nije počelo proleće postoji samo duga aleja u širokoj perspektivi sa sivim stablima i posivelim statuama na visokim postoljima, sve to izbledelo u beličastoj magli.

U stvari, najvažnije je to što postoji taj široki čisti prostor koji se pruža daleko u pravoj perspektivi sve do palata na kraju parka koje su crne kao žad i izjednačuju i najčistiji friz i goli zid tom istom čadu. Široki čisti prostori se izmenjuju sa prostorima visokih i pravih stabala koje se visoko završavaju tankim i sivim graničicama. Stabla su na tako navnomernim rastojanjima da se ni tu osećanje prostornosti ne gubi i dok svako stablo ima na tu svoj široki prostor i pravilni raspored, kada pogledamo uvis postoji samo fina mreža tankih graničica u koju se sjeđinjavaju sve te uske i pravilne krošnje.

Kao neki minuciozni crtež tušem, sa svim preciznim linijama, tankih poteza, jer stabla su upravo tako raspoređena da bi njihove krošnje sa svojim tankim, sivim pomno ukrštenim graničicama i mogle činiti tu jednolično mrežu. Kao fini crtež tušem, ponegde izbrisani maglom, ili kao siva gravura, na nekim mestima izbledela. To je lako jer još nije proleće iako već postoji u vazduhu pritenjena toplina i duge šetnje nisu tmurne. Palače su kao gusta čad, ali nebo je svetlo iako je sivo i ima toliko prostora čak i između svojih stabala, a u krošnjama koje visoko zastiru nebo tankom mrežom svojih graničica postoji još ta beličasta izmaglica.

Statue su samo posiveli i mirni kamen i one su samo zato tu da bi bile nepomične. Kamen koji miruje da bi se mogle pratiti senke kako se menjaju po mirnim telima svih ih Hermesа i Djanā, uzdignutih na postolja šuž aleje koja vodi još daleko u svojoj perspektivi kroz pravilne krošnje drvoreda pored velikog bazena sa vodoskokom i pored malog bazena sa vodoskokom nad kojima je raspoređeni beli mraz samo jedna nova belina, samo nešto malo drugačije od beline lake izmaglice koja najviše čini da se u ovom parku siva boja gubi u beličastoj.